

O scenskim elementima i maskama govori se u ogledima: »Svadbena igra Traženje ptice kod Valvazora i danas« (N. Bonifačić Rožin), »Igranje pod maskama u Srbiji« (Lj. i D. Janković), »Scensko izvođenje partizanskih igara« (O. Mladenović).

Problemima narodne muzike posvećeno je nekoliko radova. O pjevanom oponašanju svirke ljerice na južnom Jadranu piše S. Stepanov, o metodi mjerenja intervala u narodnim melodijama R. Petrović, o tradicionalnoj praksi u narodnoj instrumentalnoj muzici Makedonije A. Linin, o dijakritičkim znakovima u zapisivanju narodnih melodija D. Dević, o sudjelovanju folklorista u diskusiji o novoj jugoslavenskoj himni V. Žganec. O narodnim muzičkim instrumentima govori se u radovima: »Šest dječjih primitivnih instrumenata iz Slovenije« (Z. Kumer), »Tambura samica u okolici Bjelovara« (Z. Lovrenčević). Odnosu književnika i narodnog stvaralaštva posvećena su četiri priloga. O Njegošu guslaru i folkloristu piše D. Nedeljković, o utjecaju narodnog stvaralaštva na našu književnost XVIII st. K. Georgijević, o jednom zanimljivom motivu pisane i tradicionalne poezije O. Delorko te o Branislavu Nušiću kao etnografu i folkloristu M. Radovanović.

Posebnu skupinu čine prilogi: o Novaku kovaču (R. Kovijanić), o zidanju banjalučke džamije Ferhadije u narodnoj pjesmi i priči prema historiji (S. Banović), o odnosu narodne pjesme i historije i gledanju službene Turske na pjevanje narodnih pjesama u Bosni (A. Nametak).

Zanimljiva su tri rada S. Zečevića: »Predanja o rusalijskim grobljima u istočnoj Srbiji«, »Homerov ep i naše narodne igre« i »Južnoslavenski mitski folklor u očima stranaca i Slovena«.

O narodnoj nošnji »opakliji« u Vojvodini piše V. Milutinović, o dojranskim ćilimima A. Krsteva, o narodnom stvaralaštvu u privremenim ljudskim zajednicama R. Fabijanić, o pojmu »rvalasi« iz hrisovulje Ivana Crnojevića N. Martinović, te o folklornim dječjim igračkama M. Bošković-Matić.

Dva članka govore o preminulim folkloristima Stjepanu Banoviću i Miodragu Vasiljeviću. Osim toga posvećeno je i nekoliko osvrtu starijim folkloristima: Bogišiću, Boženi Njemcovoj, Braći Miladinovićima i Marku Miljanovu.

Strani folkloristi svoje su priloge posvetili ovim pitanjima: epskom pjevaču (A. Lord), južnoslavenskom, srpskohrvatskom i srpskom epu (N. Kravcov), južnoslavenskom desetercu (K. Horálek), češkim gajdama (J. Markl), crtama iz života narodnih pjesama (S. Džudžev), procesu radanja novog epa oslobodilačke borbe bugarskog naroda (J. Koev).

U »Osvrtima« dano je više prikaza i informacija o različitim studijama i knjigama (o Lordovoj studiji o našoj narodnoj epici i Homeru, o tri talijanske studije o našoj narodnoj poeziji, o proučavanju narodnog plesa Lužičkih Srba »Srpske reje«, o Peukertovoj knjizi o srpsko-hrvatskoj i makedonskoj narodnoj lirici, o jednom engleskom prikazu sinjske alke, o rumunjskoj narodnoj partijskoj pjesmi, o Solheimovoj knjizi o obrednim plesovima, o borbi konja i konjskim trkama kod sjevernih naroda, o Braunovoj knjizi o srpskohrvatskoj junačkoj pjesmi i o knjizi Misinske »Splavari i njihov folklor u Poljskoj«).

Prikazane su i ove monografije:

Žgančeva o kopirničkom narodnom pjevanju i Koeva (etnolško-folkloristička) o jednom bugarskom partizanskom odredu, kao i slavistička bibliografija, koju su sastavili Mahnken i K. H. Pollok. Prikazano je i više antologija, zbirki i zbornika (njemačko izdanje narodnih pjesama iz Hrvatske, izdanje mecklenburških antifednalnih narodnih predaja, Delorkova zbirka istarskih narodnih pjesama, jubilarno izdanje Verkovićevih makedonskih narodnih pjesama i Zbornik braće Miladinovaca, Hörmannova zbirka narodnih pjesama muslimana iz Bosne i Hercegovine, Zbornik što ga je pripremila D. Stockmann o narodnom pjevanju u Altmarku, zbirka slovenskih narodnih pripovjedaka i nova ruska antologija srpskih epskih pjesama, Z. Kumer kritikuje knjigu »Folklor naroda Jugoslavije« (Izdanje Grafičkog zavoda Hrvatske). Prikazana je i jedna poljska muzejska publikacija, kao i drugo izdanje historije čeških plesova, jedan češki plesni priručnik za pionire, te godišnjak Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu (Knj. I.). Dane su i informacije o nizu naučnih skupova i festivala.

Tri osvrtava govore o klasifikacionim problemima (narodnih pripovjedaka, tekstova narodnih pjesama i narodnih plesova).

Među osvrtima nalaze se i dva saopćenja sa V međunarodnog kongresa slavista u Sofiji: o suvremenim problemima etnologa u Jugoslaviji i o folkloristici Jugoslavije u rješavanju problema suvremenoga folklor. (Autori su M. Barjaktarović, M. Radovanović i D. Antonijević).

O novim pravcima u sovjetskoj folkloristici informira V. Nikolić, o turskoj folkloristici O. Zirojević, a o radu T. Đorđevića na arbanaskom folkloru R. Medenica.

U svakom broju donose se i izabrani primjeri narodnog stvaralaštva. Naučna vrijednost objavljenih priloga nije ujednačena; članci se kreću od onih informativnih do kraćih studijskih obradbi.

Ante Nazor

RAD IX-TOG KONGRESA SAVEZA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE U MOSTARU I TREBINJU 1962. Glavni urednik dr JOVAN VUKOVIĆ, Sarajevo 1963.

Osnovne teme Kongresa obradile su važne probleme današnje folkloristike (1. O Hercegovini i hercegovačkom folkloru; 2. Društveni karakter narodne umjetnosti; 3. Proljetni običaji; 4. Problemi reprodukcije i obrade folkloru i 5. Specijalne teme). Prilično brojni referati prve teme iscrpno nas upoznaju s geografijom, poviješću, kulturom i narodnim stvaralaštvom ovog područja: Geografski pregled Hercegovine (M. Bjelovitić — Sarajevo), Sastav stanovništva Hercegovine (M. Petrić — Sarajevo), Narodna nošnja Hercegovine (Z. Čulić — Sarajevo), Narodna muzička tradicija istočne Hercegovine (C. Rihtman — Sarajevo), Bibliografija o folkloru Bosne i Hercegovine (Ž. P. Jovanović — Beograd) i dr.

U drugu temu uvršteni su referati koji analiziraju društveni karakter narodne umjetnosti. Korisna je inicijativa da se izloži društvena podloga u razvoju folkloru a posebno odredi referati prve teme iscrpno nas upoznaju s geografijom, poviješću, kulturom i narodnim stvaralaštvom ovog područja: Geografski pregled Hercegovine (M. Bjelovitić — Sarajevo), Sastav stanovništva Hercegovine (M. Petrić — Sarajevo), Narodna nošnja Hercegovine (Z. Čulić — Sarajevo), Narodna muzička tradicija istočne Hercegovine (C. Rihtman — Sarajevo), Bibliografija o folkloru Bosne i Hercegovine (Ž. P. Jovanović — Beograd) i dr.

U drugu temu uvršteni su referati koji analiziraju društveni karakter narodne umjetnosti. Korisna je inicijativa da se izloži društvena podloga u razvoju folkloru a posebno odredi referati prve teme iscrpno nas upoznaju s geografijom, poviješću, kulturom i narodnim stvaralaštvom ovog područja: Geografski pregled Hercegovine (M. Bjelovitić — Sarajevo), Sastav stanovništva Hercegovine (M. Petrić — Sarajevo), Narodna nošnja Hercegovine (Z. Čulić — Sarajevo), Narodna muzička tradicija istočne Hercegovine (C. Rihtman — Sarajevo), Bibliografija o folkloru Bosne i Hercegovine (Ž. P. Jovanović — Beograd) i dr.

Proljetni običaji obrađeni su trećom temom sa 14 referata. Pregled svih proljetnih običaja dao je J. Vukmanović, o obrednom ljuljanju u proljeće govorila je M. Ilijin, zatim su bili referati o pojedinim običajima i vjerovanjima u pojedinim krajevima Jugoslavije. Značajan je prilog E. Comisel o proljetnim običajima u Rumunjskoj. Svi referati daju prikaz proljetnih običaja, uglavnom na etnološki način, a kako po opsegu zauzimaju većinu ukupnog opsega knjige, šteta je što ta tema nije obrađivana u posebnoj sekciji u suradnji s Etnološkim društvom Jugoslavije. Takva suradnja mogla bi, bez svake sumnje, pomoći naučnoj obradi ove problematike. No i ovako smo dobili nekoliko referata koji su veoma uspješno iznijeli karakteristike proljetnih običaja i uz njih vezanih pjesama i scenskih elemenata.

I. Ivančan, V. Nikolevski, T. Čubelić i J. Markl prikazali su svojim referatima, u okviru četvrte teme, mogućnosti primjene narodne umjetnosti u scenskom i muzičkom stvaranju, analizirali pitanje koreografije, autorstva, amaterskih i profesionalnih plesnih grupa. N. Milošević govorila je o obradi folkloru u djelima Ive Andrića.

U skupini specijalnih tema nalazi se nekoliko veoma vrijednih priloga. A. Freudenreich je u svom referatu nastavio dosadašnji rad na proučavanju narodnoga graditeljstva i prikazao skloništa za ovce na kraškom području. Među referatima stranih stručnjaka ističe se referat R. Kacarove-Kukudove o padarevskim kukerima. Referat je ilustriran fotografijama i notnim zapisima, a donošenjem novih podataka i sličnosti s nekim našim običajima, trebao bi poslužiti kao poticaj našim folklor-

istima da posvete više pažnje istraživanju naslin zanimljivih i dinamičnih pokladnih običaja koji su još uvijek premalo istraženi.

Velik broj referata (65) pokazuje da pri njihovom prihvaćanju za kongres nije postojao dovoljno oštar znanstveni kriterij. Neki referati u težnji za iznošenjem suviše uopćene sinteze zanemarili su isticanje osnovnog problema ili ga nisu gotovo ni postavili. Tendencija da se daje sinteza a izbjegava iznošenje građe nije uvijek opravdana, jer u mnogo slučajeva upravo nova građa daje mogućnost za postavljanje i analiziranje novog problema. S tehničke strane ova knjiga ima priličan broj manjkavosti, a nažalost i previše štamparskih grešaka, osobito pri citiranju pojedinih autora i djela. netačnih tumačenja pojedinih fotografija (str. 394 i 398) itd. Pozitivno je što je uz referate štampana i diskusija, ali je pitanje da li je opravdano donositi sve pa i nebitne pojedinosti, a uz to na mnogim mjestima umjesto korisne diskusije, niz tačkica ili nerazumljivih riječi.

Josip Miličević

FRIDO MĚTŠK, BESTANDSVERZEICHNIS DES SORBISCHEN KULTUR-ARCHIVS IN BAUTZEN, Teil I. Das Restarchiv der Maćica Serbska (Spisy Instituta za serbski ludospyt 20). Bautzen (Budyšin) 1963.

Autor ove knjige rukovodilac je »Serbskoga kulturnog arhiva« u Budyšinu i jedan od najistaknutijih znanstvenih radnika među lužičkim Srbima. Među njegovim djelima ističu se ova: Korčmar Hawelka prećivo magistratel (Budyšin 1956) u kojem je na popularno-znanstveni način opisao politički život u malograđanskoj sredini Hoyerswerde u prvoj pol. XIX stoljeća.

U daljnjem svom djelu »Naša redna bajkojta domownja« (Naša lijepa domovina, bogata pričama, 1955) objavio je narodne priče koje su pobudile živ interes, napose lužičkosrpske omladine.

Najznatnije mu je djelo »Chrestomatija dolnoserbškoga pismowstwa« (sv. I 1956, sv. II 1957). Prvi svezak daje izbor iz donjosrpske književnosti od najstarijih vremena do vremena narodnog preporoda, a drugi iz književnog stvaralaštva od vremena njemačkog imperijalizma do 1945.

Dr Frido Mětšk boravio je 1961. i među Gradišćanskim Hrvatima koji su ga bratski dočekali. Studirao je jezik, narodne pjesme i običaje u hrvatskim selima Gradišća (Burgenlanda).

Pučka naklada Domowina u Budyšinu (Bautzen) izdala je potkraj 1963. prvi dio Mětškova djela na njemačkom jeziku »Katalog srpskoga kulturnog arhiva. Ostatok arhiva Matice Srpske (Maćica Serbska)« (str. 132+20 tabela slika, portreta i faksimila rukopisa). Prema podacima, koje je pregledno iznio dr Mětšk, može čovjek sebi predočiti koje su dokumente i spomenike, knjige i arhivalije uništili nacisti za vrijeme svoje vladavine. Nadalje interesantno može saznati što je taj Arhiv sadržavao prije dolaska nacista na vlast i napokon može saznati što se sve sačuvalo od toga nekoć bogatoga arhiva. Arhiv je sadržavao i brižno čuvao ne samo jedinstveni materijal za sorbistiku u najširem smislu te riječi nego i vrijedno gradivo za slaviste, osobito za bohemiste i poloniste. Kako se čini, uništeno je 85% od bivše raznovrsne dokumentacije. Bez traga je nestala ostavština kulturnih lužičkosrpskih radnika: H. Zejlera, J. Kućanka, J. Waltara, a od ostavštine A. Smolera, M. Hornika i J. Barta-Čišinskoga sačuvan je tek neznatan dio. Donjolužički arhiv Matice srpske u Chotebuskoj gimnaziji žrtva je nacističkog uništavanja lužičkosrpske kulture.

Poslije predgovora i uvoda autor je dao pregled ostataka arhiva prema strukama i prema prezimenima lužičkosrpskih kulturnih radnika. Na kraju je dodao registar (lični, geografski u njemačkom i lužičkosrpskom jeziku).

Mětškova knjiga izašla je u seriji izdanja Instituta za srpski folklor (ludospyt) koji djeluje u okviru Njemačke akademije znanosti u Berlinu. Djelo je korisno ne samo za sorbiste nego i za slaviste međunarodnog svijeta.

U arhivu se sada čuva materijal o radu sokolskog sleta u Beogradu iz 1929/1930, a iz Zagreba se čuvaju pisma Velimira Gajca, upućena dru Pfulu (1872). (Gaj se bavio lužičko-srpskom kulturom; u knjizi piše na tri mjesta Gajc mjesto Gaj.)

U Zagrebu djeluje društvo prijatelja Lužičkih Srba od 1928. Predsjednik je toga društva od osnutka do danas prof. inž. Pavao Jušić, a tajnik je kompozitor dr Josip Andrić. U tom društvu čuvaju se dokumenti o vezama između zagrebačkih kulturnih radnika i Lužičkih Srba, pa bi to društvo moglo poslati Matici srpskoj barem fotokopije važnije epistolografije i dokumentacije.

Jugoslavenske folkloriste zanimat će katalog u poglavljima u kojima je riječ o etnologiji, a ta su poglavlja: Zbirke lužičkosrpske narodne i umjetničke lirike iz doba romantizma (pogl. XI), Srpska društva (tu su i pjevačka), Časopis Lužica i korespondencija lužičkosrpskih etnologa.

Ivan Esih

BORIS ZDERCIUC, LE TAPIS DU MARAMUREȘ, Roumanie. Bucarest, Meridiane, 1963.

Poslijeratna rumunjska istraživanja na polju etnografije i narodne umjetnosti obuhvatila su sve teritorije te zemlje vrednujući ono što je pod starim režimom ostalo zanemareno. U takvo jedno neistraženo područje ide i planinska regija Maramures smještena u zapadnom dijelu Rumunjske, a čija kultura potječe još iz davnih vremena prošlosti.

Dobro očuvan kulturni inventar ove pokrajine od naučnog je interesa za kategorije najrazličitijih istraživača - historičara, geografa, lingvisti, etnografa i folklorista, pa ipak se razmjerno mali broj učenjaka bavio problemima etnografije i narodne umjetnosti.

Od brojnih oblika narodne umjetnosti autor ove publikacije izabrao je ćilime koji svojom ornamentalnom kompozicijom, tehnikom i kromatskom ljestvicom zaslužuju punu pažnju.

U području Maramureș autor uglavnom razlikuje dvije vrste ćilima: »toluri« - ćilimi u punom smislu riječi i »cergi« jedna vrsta prostirke za postelju. Veličina jedne i druge vrste iznosi ca. 1½ m te je to uvijek rad samo jedne tkalje. Ove ćilime prate i dvije osnovne tehnike: »rešet« koja je starija i preciznija, i tehnika »kopčanja« koja je novija i manje precizna. Uz ove dvije vrste autor spominje i treći tip ćilima »ruda«, koji je primarno služio kao pokrivalo za postelju, a kasnije i kao zidni ćilim. U dimenzijama ćilimi ruda ili su vrlo kratki ili vrlo dugi, no u obadviije varijante sačuvali su svoju strukturu nepromijenjenu. Ruda je najrasprostranjeniji ćilim u domovima pokrajine Maramureș, pa je u sociološkom smislu kriterij po kome se ocjenjuje materijalno stanje pojedinih porodica. Nekada su imućnije kuće davale i do 36 komada ovih ćilima nevjestama u miraz.

Ornamentalni motivi koji se na ovim ćilimima javljaju porijekla su geometrijskog, vegetabilnog, zoomorfnog i antropomorfnog, no vrijednost njihove ukupne slike nije toliko u primjeni pojedinih elemenata, koliko u ornamentalnoj kompoziciji u kojoj se zajedno pojavljuju najapstraktniji geometrijski motivi s figuralnim kompozicijama na bordurama ćilima. Upravo te rubne figuralne scene uvijek nove i neponovljene izdvajaju ćilime pokrajine Maramureș iz ostalog inventara rumunjskog tradicionalnog tekstila.

Ovom publikacijom Boris Zderciuc dao je vrijedan prilog proučavanju tekstilnih tehnika rumunjskih ćilima i njihove likovne kvalitete.

Sanja M. Lazarević

ARTA POPULARĂ DIN VALEA JIULUI (REGIUNEA HUNEDOARA). NICOLAE DUNĂRE (redactor responsabil). Academia Republicii Populare Romine, Filiala Cluj, 1963.

Ekipe stručnjaka etnografa vršile su u razdoblju od 1949—1956. naučna ispitivanja u području Doline Jiu u Maloj Vlaškoj. Rezultati tih ispitivanja objavljeni su u kvalitetnoj i opsežnoj publikaciji »Narodna umjetnost Doline Jiului«. Materijal je podijeljen prema problemima i ispitivanim fenomenima s uvodom koji objašnjava program, metodu i ciljeve ove naučne akcije.